

De Bosparelmoevlinder in Drenthe

De Bosparelmoevlinder (*Melicta athalia*) was vroeger een vrij algemene vlindersoort die in het oosten en zuiden van het land op veel plekken voorkwam. Deze parelmoevlinder is echter sterk achteruit gegaan. In Nederland staat hij als 'bedreigd' op de Rode Lijst (Wynhoff & Van Swaay, 1995) en in Vlaanderen is hij sinds 1968 uitgestorven (Maes & Van Dyck, 1996). Een van de manieren om iets aan deze achteruitgang te doen is de soort te herintroduceren op plekken die de vlinder zelf niet meer kan bereiken. In het kader van het Beschermingsplan Dagvlinders is de Bosparelmoevlinder daarom in 1995 geherintroduceerd in het natuurgebied de Schipborger Strubben in Drenthe.

De Bosparelmoevlinder

De Bosparelmoevlinder komt voor langs bosranden, op open plekken in hakhoutbossen, op kapvlakten en op graslanden en wegbermen. Op deze plekken heeft de vlinder een voorkeur voor schrale, droge vegetaties met een afwisseling van heide en grasvegetaties. De vliegplaats beslaat vaak maar een kleine oppervlakte, waar echter wel veel vlinders kunnen vliegen. De Bosparelmoevlinder vliegt in één generatie per jaar. De top van de vliegtijd ligt meestal tussen 20 juni en 10 juli, maar kan na een warme lente wel twee weken eerder

liggen. Hij is geen krachtige vlieger en kan geen grote afstanden afleggen. De eitjes worden groepsgewijs afgezet op de onderzijde van de bladeren van Hengel (*Melampyrum pratense*) of Smalle weegbree (*Plantago lanceolata*), soms ook op andere planten in de nabijheid van deze waardplanten. De rupsen leven in een spinselnest en overwinteren in dit spinsel of in groepjes bij elkaar in de strooisellaag.

Strubbenbossen

In Drenthe komt de Bosparelmoevlinder van oudsher vooral voor in strubbenbossen afgewisseld met kleine, open heideterreintjes. Strubbenbossen zijn ontstaan door het eeuwenlange gebruik van het eikenbos als hakhout. In een strubbenbos werden vroeger de bomen regelmatig op kleine oppervlakten gekapt. Daarnaast werden de bossen met schapen beweide. Door deze maatregelen waren de bossen erg open van structuur en waren er her en der kleine kapvlakten. Door het regelmatig kappen en door de vraat van schapen hebben de bomen een grillige vorm gekregen. In deze situatie kan Hengel talrijk optreden. Doordat de zon op veel plekken tot op de bodem kan doordringen, kunnen de vlinders snel opwarmen.

tekst:
Chris van Swaay

Het open strubbenbos van de Schipborger Strubben. Op de voorgrond is een grafheuvel te zien waar recent de bomen van zijn verwijderd.

FOTO: CHRIS VAN SWAAY



Summary

The Heath Fritillary (*Mellicta athalia*), an endangered species, was reintroduced in 1995 in the Schipborger Strubben, a nature reserve in the province of Drenthe. The butterfly favours new woodland clearings and some heaths as its habitat. By using the mark-release-recapture method, it was established that in 1996 the colony of the Heath Fritillary has remained the same in size. Coppice woodland management is of great importance for the butterfly population to expand and make the reintroduction a success.

Het aantal Bosparemoervlinders kan van jaar tot jaar en van locatie tot locatie sterk variëren. Dat komt omdat deze soort gebonden is aan een vroeg successiestadium van de vegetatie (Warren, 1987). In een optimaal biotoop, zoals een kapvlakke, kan hij in hoge aantallen voorkomen. Na enkele jaren groeit de plek dicht en verplaatst hij zich naar een nieuwe open plek. In de strubbenbossen van Drenthe werd het successiestadium door het kappen van bomen regelmatig weer teruggezet.

De Schipborger Strubben

In 1995 is de Bosparemoervlinder geïntroduceerd in de Schipborger Strubben (gemeente Zuidlaren). Dit terrein, dat eigendom is van het Ministerie van Defensie, bestaat uit een afwisseling van heideterreinen en strubbenbossen. Het gebied heeft een grote betekenis doordat hier de zoning es-bos-strubben-hei, veen en stuifzand zeer goed bewaard is gebleven. Bovendien is het gebied ook zeer rijk aan sporen van menselijk activiteiten uit een prehistorisch verleden (Waterbolk, 1992). In de Schipborger Strubben komen bijzondere planten voor zoals Rozenkransje (*Antennaria dioica*), Valkruid (*Arnica montana*) en Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata*), alsmede een vijftal sterk bedreigde mossoorten (Dekker, 1992).

De herintroductie

Op de avond van 26 juni 1995 zijn 30 Bosparemoervlinders (7 mannetjes en 23 vrouwtjes) uitgezet in de Schipborger Strubben. De vlinders waren afkomstig van de enige resterende populatie in Drenthe. De vlinders kwamen hier in 1995 bijzonder talrijk voor.

Volgen van de herintroductie

Om de nieuwe populatie goed te kunnen volgen is gebruik gemaakt van de zogenaamde merk-terugvangst methode. Hierbij worden in het onderzoeksterrein zoveel mogelijk vlinders gevangen en gemerkt. Dit gebeurt door met een watervaste stift stippen op de onderkant van de vleugels te zetten volgens een bepaalde nummercode. De vlinders worden hierna weer vrijgelaten. Bij een volgend bezoek worden weer zoveel mogelijk vlinders gevangen. Een deel van deze vlinders zal al gemerkt zijn. Aan de hand van de verhouding tussen het aantal gemerkte en ongemerkte vlinders, kan een schatting van de populatiegrootte gemaakt worden.

In 1996, één jaar na de herintroductie, zijn in de Schipborger Strubben 20 Bosparel-

moervlinders gemerkt. Naar schatting hebben er ongeveer 30 vlinders rondgevlogen. Dat zijn er net zoveel als er het jaar daarvoor zijn losgelaten. Vergeleken met de resultaten van andere vlinder-herintroducties is dit een normaal aantal (Van Swaay & Wolterbeek, 1996). Ook na die herintroducties lag het aantal vlinders in het eerste jaar rond of zelfs onder het aantal losgelaten exemplaren. Deze herintroducties zijn tot nu toe verder goed verlopen. In het kader van het Beschermingsplan Dagvlinders is het de bedoeling om nog zeker vijf jaar lang de nieuwe populatie Bosparemoervlinders te blijven volgen.

Beheer

Op dit moment wordt maar een klein deel van de Schipborger Strubben gebruikt door de Bosparemoervlinder. Op dit stuk open strubbenbos rond de herintroductie-locatie kan het aantal vlinders de komende jaren toenemen. Voor een stabiele populatie is het echter van groot belang dat er een groter leefgebied komt in de Schipborger Strubben. Hiervoor moeten er in het dichte strubbenbos bomen worden gekapt tot er een structuur ontstaat zoals rond de herintroductie-plaats. Het is verheugend dat het Ministerie van Defensie hier direct haar medewerking aan wilde verlenen. Deze winter zal de Stichting Landschapsbeheer Drenthe daarom een stuk van het strubbenbos openkappen. Het potentieel leefgebied wordt op deze manier aanzienlijk uitgebreid en biedt de populatie op lange termijn goede vooruitzichten.

Literatuur

- Dekker, H. (1992). De Strubben/Kniphorstbos 5. Natuurwaarden Noorderbreedte 92, 249-251.
- Maes, D. & H. van Dyck (1996). Een gedocumenteerde Rode Lijst van dagvlinders van Vlaanderen. Instituut voor natuurbehoud i.s.m. De Vlaamse Vlinderwerkgroep, Brussel.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (1990). Beschermingsplan Dagvlinders. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.
- Swaay, C.A.M. van & T.M. Wolterbeek (1996). Evaluatie Beschermingsplan Dagvlinders. De Vlinderstichting, Wageningen, rapportnr. VS 96.25.
- Warren, M.S. (1987). The ecology and conservation of the heath fritillary butterfly, *Mellicta athalia*. III. Population dynamics and the effect of habitat management. *Journal of Applied Ecology* (1987) 24, 499-513.
- Waterbolk, H.T. (1992). De Strubben/Kniphorstbos 2. Gebruik en beheer tot ca. 1950. Noorderbreedte 92, 66-72.
- Wynhoff, I. & C.A.M. van Swaay (1995). Bedreigde en kwetsbare dagvlinders in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. De Vlinderstichting, Wageningen, rapportnr. VS 96.11.